

Thermodynamica

kleine letter $\rightarrow$ per massa-eenheid
 $\bullet \rightarrow$ per tydseenheid

- klassieke thermodynamica = macroscopische benadering
- statistische thermodynamica = microscopische benadering gebaseerd op het gemiddelde gedrag van een groep van individuele partikels

Behoud van energie

Gedurende een interactie kan E overgaan v/d ene naar de andere vorm,
maar de totale hoeveelheid E blijft constant $\rightarrow E_{\text{pot}} \leftrightarrow E_{\text{kin}}$
 $\rightarrow \Delta E = E_{\text{in}} - E_{\text{out}}$

Primaire (fundamentele) groottes (SI)

- [massa] = kg (kilogram)
- [lengte] = m (meter)
- [tyd] = s (second)
- [temperatuur] = K (kelvin)
- [elektrische stroom] = A (ampere)
- [hoeveelheid licht] = cd (candela)
- [hoeveelheid materie] = mol

Standaard voorvoegsels

10^{12}	T (tera)	10^1	d (deci)
10^9	G (giga)	10^2	c (cent.)
10^6	M (mega)	10^3	m (milli)
10^3	k (kilo)	10^{-3}	μ (micro)
10^2	h (hecto)	10^{-6}	n (nano)
10^1	da (deca)	10^{-9}	p (pico)

Secundaire dimensies

- * Kracht: $F = m \cdot a$ $[F] = N = \text{kg} \cdot \text{m} / \text{s}^2$
  - $\hookrightarrow$ gewicht $W(F_g) \rightarrow W = mg$ ($g = 9,81 \text{ m/s}^2$ = valversnelling op aarde)
  - $\hookrightarrow$ massa (onafhankelijk v/d plek) $\neq$ gewicht (verandert met valversnelling die afhangt v/d locat.)
- * arbeid: $W = F \cdot x$ $[W] = J = \text{Nm}$
  - $\hookrightarrow 1 \text{ cal} = \text{hoeveelheid energie nodig om temperatuur van } 1 \text{ g H}_2\text{O bij } 15^\circ\text{C met } 1^\circ\text{C te verhogen}$
 $= 4,1868 \text{ J}$

Systemen (= hoeveelheid materie of geuren ruimte als studie-object)

- * omgeving = massa/gelied buiten het systeem
- * grens = reëel / imaginair oppervlak (afgevind of bewegbaam) dat systeem afscheidt van zyn omgeving

- 1) gesloten systeem: ~~van massa over de openen heen, wel energie~~ geen uitwisseling
- 2) geïsoleerd systeem: noch uitwisseling van massa, noch van energie
- 3) open systeem: transport van energie en massa (grens = controle volume)

- * intensieve eigenschappen: onafhankelijk v/d ~~van massa over de openen heen, wel energie~~ systeem (T, P, ρ)
- * extensieve eigenschappen: afhankelijk v/d grootte v/d systeem (m, V)
  - $\hookrightarrow$ specifieke eigenschappen: extensieve groottes per massa-eenheid

*continuum: substantie beschreven als continue, homogene ~~massa~~ zonder gaten
 ↳ mogelijkheid om eigenschappen te behandelen als punt functies,
~~maar~~ die geleidelijk veranderen v/d ruimte
 (lengte v/h systeem $\gg$ gemiddelde w/e weg voor moleculen)

*toestand systeem = geheel van eigenschappen die de omstandigheden volledig beschrijven

↳ equilium (evenwicht) = geen (ongebalanceerde) ~~krachten~~ krachten op de systeem aanwezig
 • thermisch: temperatuur gelijk over het hele systeem
 • mechanisch: geen drukveranderingen over tijd
 • fase: elke fase bereikt & blijft op evenwichtsniveau
 • chemisch: samenstelling wijzigt niet

~~toestandspostulaat~~
 ↳ toestandspostulaat: toestand v/c eenvoudig samendrukbaar systeem, afwezigheid van effecten tgr externe krachtvelden, wordt volledig gespecificeerd door 2 onafhankelijke (one variabel ten opzichte van de andere) intensieve eigenschappen

*proces = elke verandering dat systeem ondergaat v/d ene naar de andere evenwichtstoestand

↳ wordt beschreven door initiële & eindtoestand, de weg die het proces aflegt en interacties met de omgeving

• quasi-statisch/equilibrium proces: systeem infinitesimaal dicht bij de evenwichtstoestand

• isothermisch: $T \text{ const}$

• adiabaat: ~~P~~ $P \text{ const}$

• isochoor: ~~V~~ specifiek volume const

• cyclisch: ~~P~~ systeem keert terug naar beginstoestand van het v/h proces

• steady-flow: eigenschappen staan mogelijk verschillen van punt tot punt, maar op een bepaald punt moet ze constant blijven
 (volume V , massa m , energieinhoud E blijven constant) $\Rightarrow$ intensieve & extensieve eig. gelijk

• adiabatisch: geen warmte-uitwisseling

Dichtheid

$$\rho = \frac{m}{V} \quad [\rho] = \text{kg/m}^3$$

$$\rightarrow \text{specifiek volume } v = \frac{V}{m} = \frac{1}{\rho}$$

$$\rightarrow \text{specifieke zwaartekracht / relatieve dichtheid } SG = \frac{\rho}{\rho_{H_2O}}$$

(kor standaardgel by bepaalde temperatuur)

$$\rightarrow \text{specifiek gewicht } \gamma_s = \rho g \quad [\gamma_s] = \text{N/m}^3$$

(gewicht ~~per~~ per volume-eenheid v/c oplozing/stof)

0^e wet thermodynamica

2 lichamen in thermisch evenwicht met een derde lichaam, dan zijn ze ook in evenwicht met elkaar

Temperatuurschaal

- * Celsius-schaal] 2-puntskalen bepaald ahdv vries- & kooktemperatuur water
- * Fahrenheit-schaal]
- * Thermodynamische temperatuurschaal (onafhankelijk v/d eigenschappen vle stof)
  - ↳ Kelvin-schaal (absolute temperatuur)
  - ↳ Rankine-schaal
- * Ideale gas temperatuurschaal : bij lage druk, temperatuur $\propto$ druk bij constante volume
  - ↳ $T = a + bP$ (a en b experimenteel bepalen)

$$\begin{aligned} \rightarrow T(K) &= T(^{\circ}\text{C}) + 273,15 \\ \rightarrow T(R) &= T(^{\circ}\text{F}) + 459,67 \end{aligned} \quad \left. \right\} \Rightarrow \Delta T \text{ blijft hielde}$$

* kipel punt H_2O (3 fasen in evenwicht) = 273,16 K

Druk (normale kracht uitgeoefend door fluidum per oppervlakte-eenheid)

$$P = \frac{F}{A} \quad [P] = \text{Pa} = \text{N/m}^2$$

$$\begin{cases} 1 \text{ bar} = 10^5 \text{ Pa} = 100 \text{ kPa} = 0,1 \text{ MPa} \\ 1 \text{ atm} = 101,325 \text{ kPa} \end{cases}$$

* absolute druk = werkelijke druk op een gegeven plek (relatief tot absoluut vacuum)

* overdruk $P_{\text{dage}} = P_{\text{abs}} - P_{\text{atm}}$

* vacuümdruk $P_{\text{vac}} = P_{\text{atm}} - P_{\text{abs}}$

→ scalaire grootheid; varieert met de diepte (niet horizontaal) ijk fluidum want meer vloeistoflagen ligt op dieper gelegen vloeistoflaag
↳ onafhankelijk v/d vorm of doorsnede

$$P_{\text{tot}} = P_{\text{atm}} + P_{\text{dage}} = P_{\text{atm}} + \rho gh$$

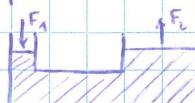
* vloeistoffen (& gassen) zijn niet samendrukbare stoffen $\Rightarrow$ variatie dichtheid met diepte is verwaarloosbaar

↳ uitzondering voor vloeistoffen met een niet te verwaarlozen dichtheidverandering in relatie met hoogte / diepte : $\frac{dP}{dz} = -\rho g \Rightarrow \Delta P = -\int \rho g dz$

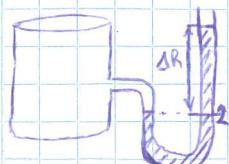
(negatief tiken: positieve z-richting naar boven gericht)

Wet van Pascal : druk ~~uitgeoefend~~ op fluidum verhoogt druk overal met dezelfde hoeveelheid

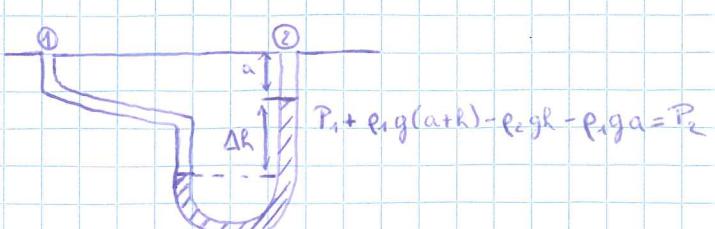
$$P_1 = P_2 \Leftrightarrow \frac{F_1}{A_1} = \frac{F_2}{A_2}$$

* manometer : meet drukverschillen vloeistofkolom (diameter groot genoeg om capillariteit te verwaarlozen)

$$P_2 = P_{\text{atm}} + \rho gh$$

- * barometer = meet v/d atmosferische druk
- * drucksensor = $\Delta P \rightarrow$ verandering in spanning, weerstand of capaciteit
- * overdrukmeters = diafragma, microphone brug
- * Piero ~~elektrische~~ transducers: genereren elektrische potentiële ~~dielektrische~~ koolstofkristalline stof tgv mechanische druk

$$P_{atm} = \rho gh \rightarrow \text{standaard atmosfeer } (0^\circ\text{C}): \cancel{1013} \text{ mm Hg}$$

$$\cancel{1013} \text{ Pa} \rightarrow 1 \text{ atm} = 760 \text{ Torr}$$

$$1 \text{ Torr} = 133,3 \text{ Pa}$$

$$F = \frac{\rho g A}{V}$$

Energie

- microscopisch: gerelateerd moleculaire structuur & activiteit $\Rightarrow$ interne energie U
- macroscopisch: gerelateerd tot beweging & invloeden van externe effecten
 $\Rightarrow$ kinetische energie (tgv beweging van een puntel) $KE = \frac{mv^2}{2}$

$\hookrightarrow$ potentiële energie (tgv hoogte of zwaartekrachtveld) $PE = mgz$

$$E = U + KE + PE \quad [E] = \text{kJ}$$

- * stationair systeem = gesloten systeem waarvan snelheid & hoogte constant blijven gedurende processen

Interne energie U (= $\sum$ kinetische, potentiële energie moleculen)

- * sensibele energie = KE v/d moleculen (translatie, rotatie ~~atom~~, vibratie, spin (ϵ))
 $\hookrightarrow$ gem. snelheid, graad v/d activiteit $\sim$ temperatuur
- in relatie met ≠ bindingssituaties
  - * latente energie = fase v/k systeem
  - * chemische energie: ~~atom~~ atomaire binding (Δ structuur e^- / atoom)
  - * kernenergie: sterke bindingen v/d kern v/d atomen (Δ v/d kern $\Rightarrow$ verlies v/d identiteit)
    - $\hookrightarrow$ splitsing = splitsen v/k U-235 nucleon om elektriciteit op te werken
    - $\hookrightarrow$ fusie = 2 kleine kerne combineren tot 1 grote (overwinnen v/d Coulomb afstotingsterreinen v/d kern)
- * thermische energie = warmteinhoud v/k lichaam (sensibele + latente energie)
- * mechanische energie = volledig & direct omgezet tot mechanische arbeid door ideale mechanisch systel (turbine)
 $\hookrightarrow$ KE en PE, niet thermische energie

! Energietransport

(1) Waarthe Q : energie getransporteerd tussen systeem(en) en/of omgeving tgv temperatuursverschil

- **conduktie** = transfer E van een energetische partikel v/d stof ~~naar~~ de aanliggende minder energetische partikels tgv interactie
Wet van Fourier: $Q_{cond} = -k_A A \frac{dT}{dx}$ (Temperatuurgradiënt in richting delende T: Θ)
- **convectie** = transfer E tussen vast oppervlak en vloeidend medium (staal of gas) (gefaseerd of vrij/natuurlijk) Newton's koelingswet ($Q_{conv} = hA(T_{opp} - T_{vloestof})$)
- **radiatie** = transfer E tgv uitzenden van EM-golven (geen medium nodig)
~~Kondensatoren~~
~~Thermische isolatie~~
Wet van Stefan-Boltzmann: $Q_{emr} = \sigma A T^4$
Wet van Kirchoff: $\epsilon = \alpha$ bij gelijke T en λ

② Arbeid W: (= energietransfer gerelateerd met werkende kracht op afstand)

{ kracht werkzaam o/d grens
{ grens moet kunnen bewegen
→ vermogen = arbeid verricht per tydsenheid (W)

a) Mechanisch

→ Schacht arbeid: Emissie door rotende schacht

* kracht uitgeoefend door een momentarm genereert torque (constant)

$$\tau = F \cdot R$$

{ R = lengte / straal momentarm

$$* afstand \rightarrow s = (2\pi R) n \quad \{ n: aantal omwentelingen \}$$

$$* W_{sk} = F \cdot s = 2\pi n \tau$$

→ Elastische arbeid

* Veer (lengte) verandert wanneer er kracht op wordt uitgeoefend

$$\delta W_{veer} = F dx \quad F = kx \text{ (lineaire elastische veer)}$$

$$\hookrightarrow W_{veer} = \int kx \, dx = \frac{1}{2} k(x_2^2 - x_1^2)$$

* Vaste staven (enkel geldig zolang F < h elastische gelid) $\Rightarrow$ geen plastische verforming

$$W_{elastisch} = \int F dx = \int \sigma_n A \, dx \quad (\sigma_n = \text{normaalstrek})$$

→ Arbeid gemaatjeerd met rekenen vaste stoffilm

* overwinnen van microscopische krachten tussen moleculen alh vaste stof - lucht oppervlak (oppervlaktespanning σ_s)

$$W_{opp} = \int \sigma_s \, dA = \int \sigma_s \, 2b \, dx \quad \hookrightarrow \text{2 contactopp met lucht}$$

→ Arbeid om lichaam te $\left\{ \begin{array}{l} \text{verheffen} \Rightarrow \Delta PE \\ \text{versnellen} \Rightarrow \Delta KE \end{array} \right.$

* verlies door vrijeval, ---

b) Niet mechanisch (analog behandelen als mechanische vormen: veralgemeende F en x)

→ Elektrisch (elektronen die grens v/c systeem oversteken verrichten werk)

$$W_e = \int V I \, dt \quad \{ V: potentiële verschil / spanning \text{ en } I: stroom \}$$

$$= V I \Delta t \quad \{ I: stroom (\# elctrische lading / tydsenheid) \times x \}$$

→ Magnetisch $\left\{ \begin{array}{l} \text{magnetfeldsterkte} \\ \text{totale magnetisch dipoolmoment} \end{array} \right.$

→ Elektrisch polarisering $\left\{ \begin{array}{l} \text{elektrische veldsterkte} \\ \text{polarisatie v/h medium} \end{array} \right.$

③ Warmarkoom m

↳ mama draagt energie met zich mee ($E = mc^2$)

Gelykenissen energietransfermechanismen tussen systeem en omgeving

→ Warmte & arbeid zijn grens fenomene

→ Systeem bezit energie, niet warmte / arbeid

→ Warmte & arbeid zijn geassocieerd met het proces, niet met toestand v/h systeem (eigenschappen)

→ Warmte & arbeid zijn passfuncties; grootte afhanklik v/d gedachte weg en begin- e eindtoestand

Tekenconventie: warmte transfer naar systeem & arbeid verricht door systeem $\rightarrow +$
warmte transfer van systeem & arbeid op het systeem $\rightarrow -$

→ Pad functie = inexakte differentiaal d

→ Punt functie = exacte differentiaal d

1e Wet Thermodynamica

Behoud van energie; energie kan noch gerecreëerd, noch vernietigd worden

Het kan enkel van vorm veranderen (geen onderscheid):

• hoeveelheid - kwaliteit

• warmte transfer - arbeid)

→ Energiebalans: $\Delta E_{\text{system}} = E_{\text{in}} - E_{\text{out}}$

(energie is een eigenschap; verandert enkel als voorstand $\Rightarrow$ systeem wijzigt)

$$\Delta E = \Delta U + \Delta KE + \Delta PE$$

* stationaire systemen: $\Delta E = \Delta U$ ($\Delta KE = \Delta PE = 0$)

* cyclus $\Delta E_{\text{system}} = E_{\text{final}} - E_{\text{initial}} = 0$

$$\Rightarrow E_{\text{in}} = E_{\text{out}}$$

Energieconversie

→ efficiëntie voont aan in welke mate energieconversie (transfervoorst) is volbracht

$$\text{efficiëntie } \eta = \frac{\text{gewenste output}}{\text{noodzakelijke input}}$$

* Verbrandingsrendement $\eta_{\text{combustion}} = \frac{Q}{HV} = \frac{\text{hoeveelheid warmte afgegeven}}{\text{calorische waarde vd brandstof}}$

↳ calorische waarde (= Heating Value): hoeveelheid warmte afgegeven als eenheid brandstof
by volledig verbrand & verbrandingsproducten afgekoeld tot Thermoer

↳ LHV: H_2O verlaat als damp

    HHV: H_2O verlaat als vloeistof & verdampingswarmte gerecupereerd

↳ efficiëntie verwarmingsystemen in residenties en de AFUE (juarlyks brandstofverbruik)

↳ Motor auto: vermogen geleid door ketting

↳ Elektrische centrale: turbine: mechanisch vermogen

$$\hookrightarrow \eta_{\text{generator}} = \frac{\text{elektrisch vermogen uit}}{\text{mechanisch vermogen in}} = \frac{W_{\text{elektrisch, out}}}{W_{\text{schacht,in}}}$$

$$\hookrightarrow \text{thermische efficiëntie } \eta_{\text{thermal}} = \frac{\text{netto schaftverbijd door turbine}}{\text{warmte input (werk-vloeistof)}} = \frac{W_{\text{net, output}}}{W_{\text{warmte input}}} \quad \text{rotatie warmte input}$$

$$\hookrightarrow \text{globale efficiëntie } \eta_{\text{globaal}} = \eta_{\text{combustion}} \eta_{\text{thermal}} \eta_{\text{generator}} = \frac{W_{\text{net, elektric}}}{{HV \times m_{\text{net}}}}$$

* verlichtingsefficiëntie = hoeveelheid licht output in lumens

(converie elektriciteit $\rightarrow$ licht) aantal W elektriciteit verbruikt

* transfer mechanische energie voornamelijk door rotende schacht $\Rightarrow$ mechanische = schaft arbeid

↳ mechanische efficiëntie via ketel

$$\eta_{\text{mech}} = \frac{\text{mechanische energie output}}{\text{mechanische energie input}} = \frac{E_{\text{mech,out}}}{E_{\text{mech,in}}} = 1 - \frac{E_{\text{mech,verliezen}}}{E_{\text{mech,in}}}$$

* Vloeistofsystemen → vervoer van E met pomp $\Rightarrow P_f, \nu_f$, ~~verdampen~~ verhogen v/d vloeistof ~~wieken~~

$$\eta_{\text{pomp}} = \frac{\text{Mechanische energie tevraag vloeistof}}{\text{Mechanische energie input}} = \frac{\Delta E_{\text{mech,vloeistof}}}{W_{\text{pomp}}} = \frac{W_{\text{pomp}}}{W_{\text{schacht,inpt}}} = \frac{W_{\text{pomp}}}{W_{\text{schacht}}}$$

$$\rightarrow \text{extractie mechanische energie v/c vloeistof \& produceren mechanisch vermogen}$$

$$\eta_{\text{turbine}} = \frac{\text{Mechanische energie output}}{\text{Mechanische energie afname vloeistof}} = \frac{W_{\text{schacht,out}}}{\Delta E_{\text{mech,vloeistof}}} = \frac{W_{\text{turbine}}}{W_{\text{turbine,extracted}}}$$

* Conversie elektrische energie naar rotende mechanische energie

$$\rightarrow \eta_{\text{motor}} = \frac{\text{Mechanische vermogen output}}{\text{Elektrisch vermogen input}} = \frac{W_{\text{schacht,out}}}{W_{\text{elektric,in}}}$$

* Gecombineerde efficiënties: bestellen komen vaak samen voor

$$\rightarrow \eta_{\text{pomp-motor}} = \eta_{\text{pomp}} \cdot \eta_{\text{motor}} = \frac{W_{\text{pomp,useful}}}{W_{\text{elektric,in}}}$$

$$\rightarrow \eta_{\text{turbine-generator}} = \eta_{\text{turbine}} \cdot \eta_{\text{generator}} = \frac{W_{\text{elektric,out}}}{W_{\text{turbine,extracted}}}$$

Inleid op de natuur

Vervuilde stoffen worden uitgestoten gedurende verbranding fossiele brandstoffen

↳ smog: O_3 (ground-level ozon gevormd door reactie kuis & stikstofoxiden o/cr zonlicht), koolstofmonoxide (CO), kleine partikels & VOC's (vluchtige organische componenten)

↳ zure regen: zuur in brandstof reageert met zuurstof tot ~~SO₂~~ SO_2 (luchtpuur) $SO_2 + NO_2$ reageren met waterdamp (v/d atmosfeer o/cr zonlicht) tot zuur-& stikstof zuren

↳ broeikaseffect: CO_2 , waterdamp e.a. gassen (methaan, NO_2 , ...) blokkieren de weerkaatsende warmtestralen afhankelijk v/d aarde

↳ global warming

Eigenschappen van zuivere stoffen (= uniforme chemische samenstelling)

Fasen

Intermoleculaire bindingen: vaste stof > vloeistof > gas

* Vaste stof: vaste rooster → moleculen oscilleren rond evenwichtspunt (T afhankelijk)

* Vloeistof: moleculen niet meer op vaste posities relatief tot elkaar
↳ vele rotatie en translatie

* Gas: grote afstand tussen moleculen, die willekeurig bewegen

Verschillende toestanden in evenwicht coëxisteren

① Samengedrukte / ondergedrukte vloeistof ~~→ staat niet stabiel~~

↳ vloeistof gaat niet verdampen

② Verzadigde vloeistof

↳ vloeistof staat op het punt te verdampen (fase-verandering)

③ Verzadigd vloeistof-damp mengsel

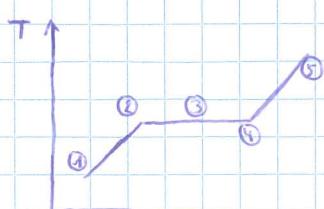
↳ vloeistof en damp coëxisteren in evenwicht

④ Verzadigde damp

↳ damp op het ~~op~~ punt te condenseren

⑤ Overdrukte damp

↳ damp gaat niet condenseren

→ ~~verzadigd~~ verzadigd / temperatuur T_{sat}

druk P_{sat}

↳ fase-verandering

→ $P_f \approx T_f$ (moleculen ontgaan minder gemiddeld $\langle v \rangle_{\text{kin}}$) $\cdot T_{\text{sat}} - P_{\text{sat}}$

→ latente warmte = warmte vrijgelaten / geabsorbeerd

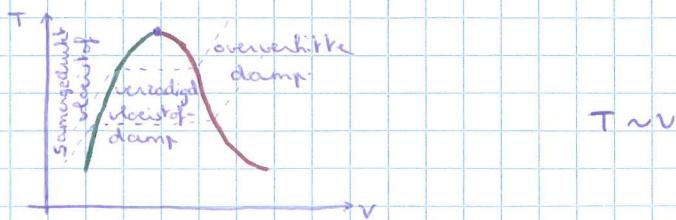
bij fase-verandering

- * Vacuumkoeling:
  - 1) P dalen tot P_{sat} by constante T
  - 2) behouder verzwigde omstandighede by lagere P en corresponderende lagere T (tem gewenste T)

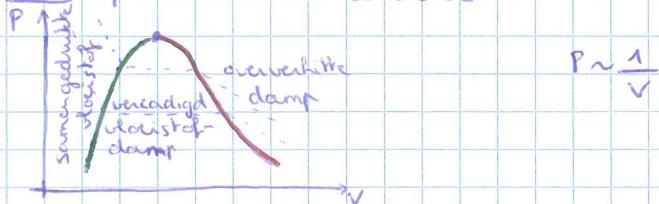
! Eigenschapsdiagrammen van faseveranderingen tydens procelle

[T-V] (processe met $\neq$ constante P)

- * kritisch punt = punt waarby verzwigde vloeistof = verzwigde damp
  - ↳ verzwigingslyn wordt steker by grotere druk
- * $P > P_{sat}$: geen onderskeidbare faseverandering
- * $T > T_{crit}$: oververhitte damp
- $T < T_{crit}$: samengedrukte vloeistof
- * verzwigde vloeistoflyn : verbinden van alle verzwigde vloeistofpunte
- verzwigde damplyn : verbinden alle verzwigde damppunte

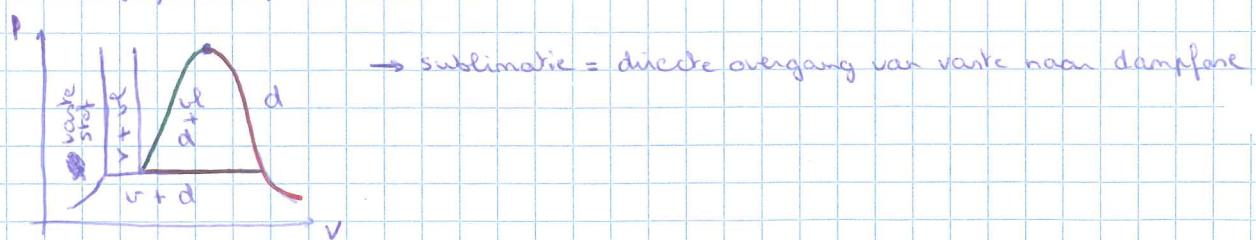

[P-V] (processe met $\neq$ constante T)

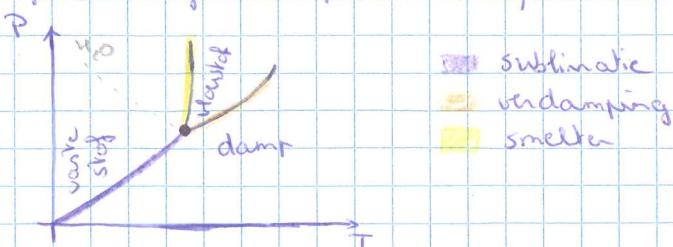
- * Rekening houdens met varie lage vte stof

- varie stof-vloeistof & varie stof-damp fasen
- meeste stoffe krimpen by oorgang naa varie fase (uitzonding H_2O uit)
- Triple lyn : alle (3) fasen in evenwicht met elkaan
  - ↳ gelyk P & T , verschillende V

[P-T]

- fase-diagram : 3 fasen duidelik te onderscheiden

[P-V-T oppervlak]

Eenvoudig samendrukbare stof ~~verzwigde damp~~

- ↳ toestand vastgelegd dchr 2 onafhanklike intensieve eigenskappe
- punte op het opp stellen evenwichtsstande voor

Enthalpie ΔH

$$H = U + PV$$

$$H = U + PV$$

Index: f = verzwakte vloeistof
 g = verzwakte damp
 Δf_g = verschil tussen verzwakte damp en verzwakte vloeistof

Verzwakte mengsel

kwaliteit $x = \frac{m_{\text{damp}}}{m_{\text{totaal}}}$	(verzwakte vloeistof-damp fase)
---	---------------------------------

→ eigenschappen verzwakte damp/vloeistof blijven gelijk (onafhankelijk van mengsel apart)
 ↳ beschouwer als homogeen mengsel $\Rightarrow$ eig v/d mengsel = gemiddelde v/d eig v/d componenten

$$V = V_f + V_g$$

$$(V = mv) \Leftrightarrow m_f V_{\text{avg}} = m_f V_f + m_g V_g$$

$$(m_f + m_g = m_f + m_g) \Leftrightarrow m_f V_{\text{avg}} = (m_f - m_g) V_f + m_g V_g$$

$$\Leftrightarrow V_{\text{avg}} = (1-x) V_f + x V_g$$

$$\Leftrightarrow V_{\text{avg}} = V_f + x V_g$$

$$\Rightarrow x = \frac{V_{\text{avg}} - V_f}{V_g}$$

Overschotte damp

→ 1 fase gebied: P en T onafhankelijke eigenschappen

→ vergelyking voor verzwakte damp: $P < P_{\text{sat}}$ $u > u_g$

$$T > T_{\text{sat}}$$

$$h > h_g$$

$$v > v_g$$

Samengedrukte vloeistof

→ Weinig data over relatieve onafhankelijkheid voor druk

↳ benaderen als verzwakte vloeistof bij gegeven temperatuur

→ vergelyking voor verzwakte vloeistof: $P > P_{\text{sat}}$ $u < u_f$

$$T < T_{\text{sat}}$$

$$h < h_f$$

$$v < v_f$$

Referentiestand wordt gekozen & waarde 0 gegeven (arbitrair)
(thermodynamica: studie v/d verandering in eigenschappen)

Toestandsvergelijking (vergelijking die P, V & T relatief)

Ideal gas

~~$PV = RT$~~

$$(V = mv) \Leftrightarrow PV = mRT$$

$$(R = R_u / MM) \Leftrightarrow PV = \frac{m}{MM} R_u T = n R_u T \quad (R_u = 8,31 \text{ J/mol K})$$

* Gasser wyku af van ideale gas naby verzwakingsgebied & kritisch punt

↳ compressibiliteitsfactor $Z = \frac{Pr}{RT} = \frac{\text{Vactueel}}{\text{V.ideal}}$

~~↳ $Z = \frac{P_{\text{actueel}}}{P_{\text{ideale}}} = \frac{V_{\text{ideale}}}{V_{\text{actueel}}}$~~

* Gedrag van gasser verskil by gegeven T & P

$$\hookrightarrow \text{normalisatie } P_{\text{norm}} = \frac{P}{P_{\text{kritisch}}} \quad T_R = \frac{T}{T_{\text{kritisch}}}$$

↳ Principe van corresponderende toestanden: Z -factor is ~~gelijk~~ voor gasser metzelfde gedurende P & T

* Generaliseerde compressibiliteitscurve

→ Gasser gedrag uit ideal: - zeer lage druk ($P_a \ll 1$), onafhankelijk van T
 - zeer hoge T ($T_R \gg 2$), onafhankelijk P (telkere $P_a \gg 1$)

→ afwijkking is het grootst v/d buur van kritisch punt

* Van der Waals vergelijking

$$\left(P + \frac{a}{v^2}\right)(v - b) = RT$$

↳ Rondt rekening met α - intermoleculaire aantrekkracht

- volume ingenomen door de moleculen zelf

↳ bepalen v/d constante a & b adhv: $\left(\frac{\partial P}{\partial v}\right)_{T=T_{krit}} = 0$, $\left(\frac{\partial^2 P}{\partial v^2}\right)_{T=T_{krit}} = \alpha c^{rc}$
 (buigpunt P-v diagram)
 adhv gedrag kritisch punt)

Energie analyse: gesloten systeem

Grens arbeid (quasi-evenwichtssituatie)

$$\delta W_b = F ds = PA ds = P dV \rightarrow \begin{cases} + \text{ expansion (arbeid \text{output})} \\ - \text{ compenie (arbeid input)} \end{cases}$$

↳ $W_b = \int P dV$ (hoeveelheid E geabsorbeerd van \& naar systeem gedurende proces)
 ↳ oppervlakte onder curve van P-V diaogram

* Polytropisch proces: relatie P en V by expansie / compenie van gasen wordt gegeven door $PV^n = C$

Energiebalans

→ geen momenteel lancet de grenzen

$$\Delta E_{\text{system}} = Q_{\text{in,ext}} - W_{\text{out,ext}} \Rightarrow \text{warmte geabsorbeerd door systeem}$$

(= $Q_{\text{in}} - Q_{\text{out}} + W_{\text{in}} - W_{\text{out}}$)

arbeid door systeem

! Specifieke warmte (= energie nodig om temperatuur v/c massa-eenheid stof te verhogen met 1°C) [kJ/kgK]

* constant volume $C_v = \left(\frac{\partial u}{\partial T}\right)_v$

* constant druk $C_p = \left(\frac{\partial h}{\partial T}\right)_P$

→ ideaal gas: $h = u + Pv$

$$Pv = RT \quad \left. \begin{array}{l} u = u(T) \\ dh = du + RdT \end{array} \right\} \Rightarrow h(T) = u(T) + RT$$

$$\Rightarrow \begin{cases} du = C_v(T) dT \\ dh = C_p(T) dT \end{cases}$$

$$\Leftrightarrow C_p = C_v + R$$

↳ specifieke warmteverhouding $\kappa = \frac{C_p}{C_v}$

↳ $C_p > C_v$ - by C_v druk kan systeem nog uitrekenen
 (expansie-arbeid toegevoegd a/k systeem)

↳ 3 manieren om Δu & Δh te determineren:

1) tabellen

2) C_v & C_p in ~~relatie~~ in functie v/d temperatuur

3) gemiddelde specifieke warmte

→ Vaste stof & vloeistof = niet samen drukbaar ($\Rightarrow v = c^{rc}$)

$$h = u + Pv$$

$$\Leftrightarrow dh = du + v dP + P dv = du + v dP$$

↳ vaste stoffen: $v dP$ is verwaarloosbaar $\Rightarrow \Delta h = \Delta u \approx C_{avg} \Delta T$

↳ vloeistoffen: - processen met $c^{rc} P$ (bv verwarmen) $\Rightarrow \Delta P = 0 \Rightarrow \Delta h = \Delta u \approx C_{avg} \Delta T$
 - processen met $c^{rc} T$ (bv pompen) $\Rightarrow \Delta T = 0 \Rightarrow \Delta h = v \Delta P$

Massa en energie analyse: continue stroom

Behoud van massa

- * massa kan noch gerecreerd, noch vernietigd worden, het kan wel weder omgezet in energie (*et vice versa*) $\Rightarrow E = mc^2$
- * netto transfer naar/van continue volume hydriestroom Δt is gelijk aan de netto verandering v/d totale massa i/h continue volume hydriestroom Δt
- ↳ massa balans: $\Delta m_{cv} = m_{in} - m_{out}$ ($m_{tot, cv} = \int_{cv} \rho dV$)

↳ steady flow proces ($m_{tot, cv} = \text{constant}$): $\sum_{in} \dot{m} = \sum_{out} \dot{m}$ (massa in = massa uit)

↳ voor een enkele stroom: $\dot{m}_{in} = \dot{m}_{out}$ (massa flow rate)

$$\Leftrightarrow P_1 V_1 A_1 = P_2 V_2 A_2$$

↳ met samenhoudbare vloeistof (steady flow): $\sum \dot{V}_{in} = \sum \dot{V}_{out}$

↳ enkel stroom: $\dot{V}_1 = \dot{V}_2$ (volume flow rate)

$$\Leftrightarrow V_1 A_1 = V_2 A_2$$

Stroom arbeid (= arbeid nodig om massa in uit continue volume te dragen)

$$F = PA \Rightarrow W_{\text{flow}} = F \cdot L = P \cdot A \cdot L = PV$$

* vloeistof die continue volumen binnen gaat / buiten brengt "stroom energie Pv"

↳ totale energie vloeistof per massa-eenheid $\Theta = Pv + e = Pv + (u + ke + pe)$

$$(h = u + Pv) \Leftrightarrow \Theta = h + ke + pe$$

$$= h + \frac{v^2}{2} + g z$$

~~→ totale hoeveelheid energietransport per unit time~~

$$\rightarrow \text{totale hoeveelheid energietransport } E_{\text{massa}} = m \Theta$$

Energie analyse steady flow systeem

$$E_{cv} = \text{constant} \Rightarrow \dot{E}_{in} - \dot{E}_{out} = \frac{dE_{\text{system}}}{dt} = 0$$

$$\Leftrightarrow \dot{E}_{in} = \dot{E}_{out}$$

$$(\text{energie gehandhaafd door} \quad \Leftrightarrow \dot{Q}_{in} + \dot{W}_{in} + \sum \dot{m} \Theta_{in} = \dot{Q}_{out} + \dot{W}_{out} + \sum \dot{m} \Theta_{out})$$

$$\text{↳ richting interacties kunnen} \Leftrightarrow \dot{Q} - \dot{W} = \sum_{out} \left(h + \frac{v^2}{2} + gz \right) - \sum_{in} \left(h + \frac{v^2}{2} + \cancel{gz} \right)$$

(rekenconventie)

~~→~~

$$\text{Benthele stroom: } q - w = h_2 - h_1 + \frac{v_2^2 - v_1^2}{2} + g(z_2 - z_1)$$

($\Delta P \approx 0, \Delta E \approx 0$ verwaarloosbaar) $\Leftrightarrow q - w = h_2 - h_1$

$q =$ snelheid warmteoverdracht tussen continue volume & omgeving

($\Theta \Rightarrow$ warmteverliez, $0 \Rightarrow$ adiabatisch, goed geïsoleerd cv)

$w =$ vermogen

$\Delta h =$ verandering enthalpie

$\Delta ke =$ kinetische energie (steady flow: $v_1 \approx v_2$)

$\Delta pe =$ potentiële energie (zeer klein hoogteverschil tussen ingang & uitgang)

a) Nozzle $\Rightarrow$ snelheid vloeistof ↑

Difusor $\Rightarrow$ druk vloeistof ↑ (snelheid ↓)

b) Turbine $\Rightarrow$ vermindrukt arbeid: vloeistof verliest arbeid tegen bladen die vastgehecht zijn aan schacht waardoor deze gaan roteren

vermogen $\left\{ \begin{array}{l} \text{Compressor} \Rightarrow \text{gas samendrukt tot hoge druk} \\ \text{Pomp} \Rightarrow \text{vloeistof samendrukt waardoor druk stijgt} \end{array} \right.$

input nodig $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ventilator} \Rightarrow \text{verhoogd druk levert waardoor gas wordt voortgestuurd} \end{array} \right.$

c) Smoeklepper ("throttling valve"): stroom verhinderende ketel waarde druk drastisch daalt

d) Mengketel: mengen van 2 verschillende stromen van vloeistof

e) Warmte uitwisselaars: 2 bewegende vloeistoffen wisselen warmte uit zonder te mengen

f) buizen & kokers (met uitzondering vid hydraulisch opstartings- & afsluitingsperiodes)

Energie analyse unsteady flow systeem (transient flow)

→ verandering in het continue volume over bepaalde tyd

* procesen starten & eindigen over bepaalde, eindige tydperiode

* statische systemen; gefixerd i/d ruimte, maar grotter kunnen bewegen

→ benaderen als ~~een~~ uniforme stroom proces:

De vloeistofstroom aan elke ingang en uitgang is uniform & steady (kalm, gestadig), eigenschappen vid vloeistoffen veranderen dus niet met de tyd of positie $\Rightarrow$ dwarsdoorsnede. Indien deze wel veranderen, worden ze uitgemiddeld en behandeld als constante gedurende het hele proces

$$\text{Ls} (Q_{\text{in}} + W_{\text{in}} + \sum m\delta) - (Q_{\text{out}} + W_{\text{out}} + \sum m\delta) = (m_2 e_2 - m_1 e_1)_{\text{system}}$$

$$(\theta = h + k_e t + p_e) \Leftrightarrow Q - W = \sum_{\text{out}} m h - \sum_{\text{in}} m h + (m_2 u_2 - m_1 u_1)_{\text{system}}$$

(Steady flow & uniform flow processen gedateerd, kunnen redelijk goed benaderd worden)

! 2^e Wet van de Thermodynamica

Energie heeft zowel kwantiteit als kwaliteit (onderscheid warmte trans. & entropie transf.)

↳ (verhoogde theoretische efficiëntie limiter $\rightarrow$ arbeid $\approx$ geen entropie transfer) voorspellen voltooingsgraad chemische reacties

① Kelvin-Planck: het is onmogelijk voor een ketel dat cyclisch operert om warmte te ontvangen vte enkel & netto hoeveelheid arbeid $\rightarrow$ re produceren reservoir

b) geen enkele warmte motor bezit efficiëntie van 100% (warmte ophalen in noodzakelijkt)

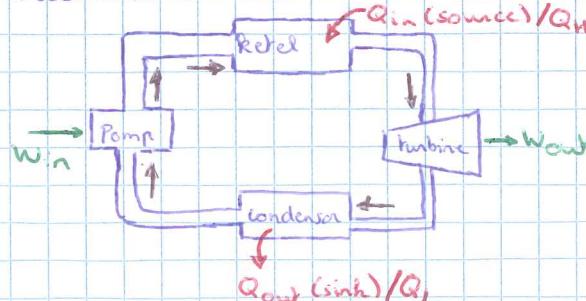
② Clausius: het is onmogelijk om een ketel te bouwen dat i/c cyclus operert en enkel warmte trans. vte lage temperatuur naar een hoge temperatuur te verwervelen
↳ equivalentie verklaringen met gelijkaardige gevolgen

Thermische energie reservoir: hypothetisch lichaam met relatief grote thermische energie capaciteit ($m \times c$), dat een enige hoeveelheid warmte kan aanvoeren/absorberen zonder temperatuursverandering te ondervangen. Ls ~~sources~~ ~~sink~~

Warmte motor (→ warmte omzetten naar arbeid)

- ontvangen warmte van hoge temperatuur bron/source
- gedeelte van deze warmte omzetten naar arbeid
- verminderen overblijvende warmte naar lage temperatuur sink
- cyclisch (werkfluum) ~~closed~~

vb) Stoomkrachtcentrale (externe verbrandingsmotor)

$Q_{\text{in}} =$ warmte geleverd al/d stoom i/d ketel door hoge temperatuur source

$Q_{\text{out}} =$ warmte verwijderd door stoom condensator naar lage temperatuur sink

$W_{\text{out}} =$ arbeid geleverd door stoom warmen deze expandend

$W_{\text{in}} =$ arbeid nodig om water samen te drukken tot ketel

$$\Leftrightarrow W_{\text{in},\text{out}} = W_{\text{out}} - W_{\text{in}} = Q_{\text{in}} - Q_{\text{out}}$$

{ verbonden componenten beschouwen als gesloten systeem

cyclisch gesloten systeem. $\Delta U = 0$

$$\text{thermische efficiëntie } \eta_{th} = \frac{W_{net,in}}{Q_{in}} = 1 - \frac{Q_{out}}{Q_{in}} = 1 - \frac{Q_L}{Q_H}$$

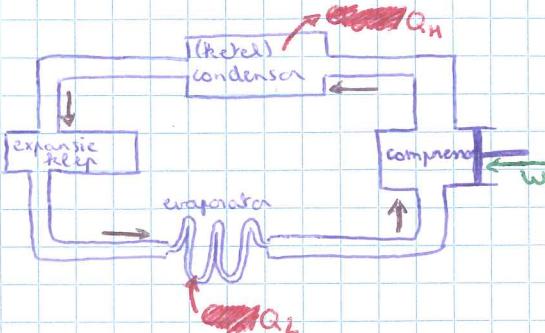
- { * warmte verwijderingsproces (Q_{out}) is noodzakelijk voor het voltooien v/d cyclus
 { * warmte wordt steeds v/c hoge temperatuur medium naar lage temperatuur medium getransfereerd
 ↪ "waste energy"

! Koelapparatuur & warmtepompen

→ warmteoverdracht v/c lage temperatuur medium naar hoge temperatuur medium

vbl ① Koelapparaat (werkfluïdum = refrigerant) ↪

↳ gekoelde ruimte als lage temperatuur houden door warmte te verwijderen

* refrigerant als damp naar compresor:

↳ samengedrukt tot hoge temperatuur & P compresor
 condensator → afleiden warmte
 ↳ condensator door passage langs speciaal v/d

* smeerkoepel effect $\Rightarrow P \& T \rightarrow$

* refrigerant verdampft v/d evaporator door
 warmte opname v/d gekoeld ruimte

$$\rightarrow \text{Prestatiecoëfficiënt COP_R} = \frac{\text{gewenste output}}{\text{noodzakelijke input}} = \frac{Q_L}{W_{net,in}}$$

$$(W_{net,in} = Q_H - Q_L) \Leftrightarrow COP_R = \frac{Q_L}{Q_H - Q_L} = \frac{1}{\frac{Q_H}{Q_L} - 1}$$

② Warmtepomp

↳ verwarmde ruimte als hoge temperatuur houden

$$COP_{HP} = \frac{Q_H}{W_{net,in}} \Leftrightarrow COP_{HP} = \frac{Q_H}{Q_H - Q_L} = \frac{1}{1 - \frac{Q_L}{Q_H}}$$

$$\Leftrightarrow COP_{HP} = COP_R + 1$$

* efficiëntie wordt ook vaak weergegeven door:

- energie efficiëntie ratio EER

- seculair energie efficiëntie ratio SEER

Prijselium mobile koelkasten

Machines die de 1^e wet (PPM 1) of de 2^e wet (PPM 2) v/d thermodynamica schender

Reversibele processen = proces kan omgedraaid worden zonder en spoed op de omgeving na te lateren

- { → intern reversibel: er komen geen irreversibiliteiten v/c binnen de grenzen v/d systeem gedurende het proces
 { → extern reversibel: geen irreversibiliteiten buiten de grenzen v/d systeem tydens proces
 ↪ (totaal) reversibel

Irreversibele processen = proces die niet omkeerbaar zijn o/c irreversibiliteiten

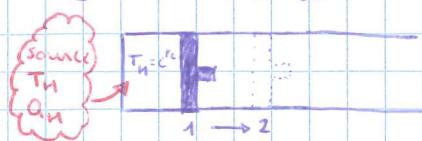
bv: verwarming (opverwarming opp.)

ongereerde expansie v/c gas

warmteverlies door eindig temperatuursverschil

! **Carnot cycle** (reversibele cycle: Wett maximaliseren door gebruik processen die minste werk nodig hebben & meeste arbeid leveren)

→ Carnot warmte motor ($\leftrightarrow$ Carnot koelingscycle):

① Reversibele isotherme expansie: gas (T_H) breidt zich langzaam uit, en ~~verwarmt~~

Hierdoor verlaagt de temperatuur v/h gas (dT), waardoor warmte wordt toegevoegd aan reservoir
↳ proces gaat door van positie 2 in bereikt

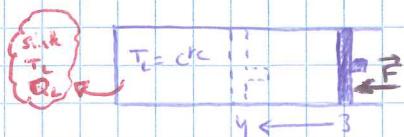
② Reversibele adiabatische expansie: reservoir wordt weggehaald & verwanger door insluitend materiaal

↳ gas expandeert (wrijvingplaats $\Rightarrow$ quasi-equilibrium)
↓ temperatuur gas daalt
(isenstropisch)

③ Reversibele isotherme compresie: isolerend materiaal & gas wordt ingedrukt door

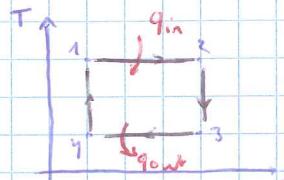
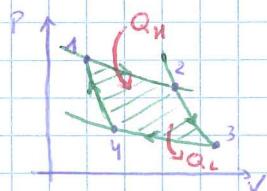
↳ externe kracht, temperatuur zal stijgen (dT), warmte wordt afgevoerd naar reservoir
~~verwarmt~~

④ Reversibele adiabatische compresie: isolerend materiaal wordt teruggeplaatst, tijdens compresie zal temperatuur v/h gas opnieuw stijgen
(isenstropisch)

* Grens arbeid voor quasi-equilibrium processen weergegeven als opp onder $\Rightarrow$ curve v/d P-V diagram

! * **Carnot principie:** → efficiënte irreversibele warmte motoren lager dan reversible wanneer deze werkzaam zijn tussen dezelfde twee reservoirs
→ efficiëntie van alle reversible warmte motoren is gelijk arbeukzaam ~~in~~ tussen dezelfde 2 reservoirs (zelfde temperatuurminten T_L en T_H)

* Carnot efficiëntie = hoogste mogelijke efficiëntie vle warmte motor werkzaam tussen 2 reservoirs (T_H en T_L)

$$\eta_{rh, rev} = 1 - \frac{T_L}{T_H}$$

$$(\eta_{rh} = 1 - \frac{Q_E}{Q_H})$$

$$\hookrightarrow \eta_{rh} \begin{cases} < \eta_{rh, rev} & \text{irreversibele warmte motor} \\ = \eta_{rh, rev} & \text{reversibele} \\ > \eta_{rh, rev} & \text{onmogelijk} \end{cases}$$

$$COP_{R, rev} = \frac{1}{T_H/T_L - 1}$$

$$; \quad COP_{ip} = \frac{1}{1 - T_L/T_H}$$

↳ hoogst mogelijke prestatiecoëfficiënten vle koelingsapparaat/warmte pomp werkzaam tussen temperatuurminten T_L en T_H

$$\Rightarrow COP_R \begin{cases} < COP_{R, rev} & \text{irreversibele koelingsapparaat} \\ = COP_{R, rev} & \text{reversibel} \\ > COP_{R, rev} & \text{onmogelijk} \end{cases}$$

Kwaliteit van energie

→ hoe hoger de temperatuur, hoe beter de kwaliteit van energie

↳ verspilling van energie = conversie naar een minder nuttige energie vorm

→ daling kwaliteit geassocieerd met stijging entropie (gedraaide posities) waarbij kwantiteit ↑

Entropie (= hoeveelheid E niet beschikbaar voor arbeid; maat voor wanorde)

Clauinius ongelijkheid: $\oint \frac{\partial Q}{T} \leq 0$ (geldig voor alle cycli)

→ leidt tot definitie v/d entropie

* Intern reversibele cyclus: $\oint \left(\frac{\partial Q}{T} \right)_{\text{int rev}} = 0$

↳ grootte, waarvan integraal gelijk aan 0, is enkel afhankelijk v/d toestand vte systeem (niet v/d afgelegde weg) $\Rightarrow$ eigenschap: (totale) entropie S (extensief eig.)

$$dS = \left(\frac{\partial Q}{T} \right)_{\text{int rev}} \Rightarrow \Delta S = S_2 - S_1 = \int_1^2 \left(\frac{\partial Q}{T} \right)_{\text{int rev}} \quad (\text{kJ/K}) \\ \left(= \frac{Q}{T_0} \text{ (inhoud warmte transfer)} \right)$$

Principe v/d stijgende entropie: entropie geïsoleerd systeem (bv universum) stijgt altijd, of constant bij reversibele processen

$$\begin{array}{ccc} & \text{intern reversibel} & \\ 1 & \xleftarrow{\text{---}} & 2 \\ \text{intern reversibel} & & \end{array} \quad \int_1^2 \frac{\partial Q}{T} + \int_2^1 \left(\frac{\partial Q}{T} \right)_{\text{int rev}} \leq 0$$

$$\Leftrightarrow \int_1^2 \frac{\partial Q}{T} + S_1 - S_2 \leq 0$$

$$\Leftrightarrow \Delta S = S_2 - S_1 \geq \int_1^2 \frac{\partial Q}{T} \quad (\text{entropieverandering systeem}) \quad \left(dS \geq \int \frac{\partial Q}{T} \right) \\ (\text{entropieverandering}) \quad 1 \quad (\text{entropie transfer})$$

* ongelijkheid: entropieverandering geïsoleerd systeem tydens irreversibele proces is altijd groter dan entropie transfer

↳ entropie wordt gegenereerd tydens irreversibele proces (o.vr irreversibiliteiten): S_{gen}

$$\Delta S_{\text{sys}} = \int_1^2 \frac{\partial Q}{T} + S_{\text{gen}}$$

* geïsoleerd systeem (geen warmte transfer): $\Delta S_{\text{totaal}} \geq 0$

↳ geen entropie transfer: $S_{\text{gen}} = \Delta S_{\text{totaal}} = \Delta S_{\text{systeem}} + \Delta S_{\text{omgaing}} \geq 0$

$$S_{\text{gen}} \begin{cases} > 0 & \text{irreversibel proces} \\ = 0 & \text{reversibel} \\ < & \text{onmogelijk} \end{cases}$$

* entropie bereikt maximum bij evenwichtstoestand

↳ $\left\{ \begin{array}{l} \text{processen hebben bepaalde richting} \quad (S_{\text{gen}} \geq 0) \\ \text{entropie is een niet geconserveerde grootheid} \\ \text{entropie generatie is een maat voor de grootte v/d irreversibiliteiten} \end{array} \right.$

* isentropisch proces: intern reversibel & adiabatisch, entropie vte varie manier veranderd niet gedurende proces

* voor elke macroscopisch evenwichtstoestand zijn er verschillende microscopische toestanden van moleculaire configuraties mogelijk (thermodynamische probabilité p)

↳ Boltzmann relatie: $S = k \ln p$

3e Wet van de Thermodynamica

Entropie vte pure Kristallijne stof by o.K is gelijk aan 0 omdat er geen onzekerheid bestaat over over de toestand v/d molecule

$\Rightarrow$ absolute entropie (referentie)

Gibbs' vergelyking

$$\begin{aligned} dU &= \partial Q_{\text{int}, \text{new}} - \partial W_{\text{int}, \text{new}} \\ \left\{ \begin{array}{l} \partial Q_{\text{int}, \text{new}} = T ds \\ \partial W_{\text{int}, \text{new}} = P dV \end{array} \right\} \Leftrightarrow T ds &= dU + P dV \quad \rightarrow ds = \frac{du}{T} + P \frac{dv}{T} \\ (h = u + Pv) \quad \Leftrightarrow T ds &= dh - v dP \quad \rightarrow ds = \frac{dh}{T} - v \frac{dP}{T} \end{aligned}$$

* niet samendringbare stoffen (vaste stoffen, vloeistoffen)

$$\hookrightarrow ds = \frac{du}{T} = \frac{cdT}{T}$$

$$\Leftrightarrow \Delta s = s_2 - s_1 = \int_1^2 c(T) \frac{dT}{T} \approx c_{\text{avg}} \ln \frac{T_2}{T_1}$$

* ideale gassen

$$\hookrightarrow ds = c_v \frac{dT}{T} + R \frac{dv}{v}$$

$$\begin{aligned} \Leftrightarrow s_2 - s_1 &= \int_1^2 c_v(T) \frac{dT}{T} + R \ln \frac{v_2}{v_1} \\ &= \int_1^2 c_p(T) \frac{dT}{T} - R \ln \frac{P_2}{P_1} \end{aligned}$$

Isoentropische processen ideale gassen ($\Delta s = 0$)

$$\hookrightarrow * \text{ constante specifieke warmte} = \ln \frac{T_2}{T_1} = -R \ln \frac{v_2}{v_1}$$

$$\Leftrightarrow \ln \frac{T_2}{T_1} = \ln \left(\frac{v_1}{v_2} \right)^{R/c_v}$$

$$\left\{ \begin{array}{l} R = c_p - c_v \\ k = \frac{c_p}{c_v} \end{array} \right.$$

$$\Leftrightarrow \left(\frac{T_2}{T_1} \right)_{s=c^{\text{re}}} = \left(\frac{v_1}{v_2} \right)^{k-1}$$

$$\text{of } \left(\frac{T_2}{T_1} \right)_{s=c^{\text{re}}} = \left(\frac{P_2}{P_1} \right)^{(k-1)/k}$$

$$* \text{ variabele specifieke warmte} = s_2^\circ = s_1^\circ + R \ln \frac{P_2}{P_1}$$

$$\Rightarrow \left(\frac{P_2}{P_1} \right)_{s=c^{\text{re}}} = e^{\frac{(s_2^\circ - s_1^\circ)}{R}} = \frac{e^{s_2^\circ/R}}{e^{s_1^\circ/R}} = \frac{P_{R2}}{P_{R1}} \quad (P_R = \text{gedreundeerde druk})$$

$$\left(\frac{v_2}{v_1} \right)_{s=c^{\text{re}}} = \frac{v_{R2}}{v_{R1}} \quad (v_R = \text{gedreundeerd volume} = T/P_R)$$

Entropie balans
(entropie kan ~~zich~~ ^{maar niet} veranderen, moet veranderd worden: 2^e wet thermodynamica)

~~ΔS~~ $\Delta S_{\text{system}} = S_{\text{in}} - S_{\text{out}} + S_{\text{gen}}$

* Transfermechanismen

① Warmte is een vorm van ongeorganiseerde energie

$$S_{\text{heat}} = \frac{Q}{T} \quad (T = \text{const}, \text{als } T \text{ variaal: integraal})$$

→ arbeid in "entropie-vrij": $S_{\text{work}} = 0$

② Massastransfer

→ entropie (de energie) zijn proportionaliteit de massa v/c systeem

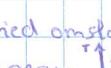
$$S_{\text{mass}} = m s$$

* Entropie generatie S_{gen} : irreversibiliteiten

Vermogenscyclici

Ideale cyclus (volledig opgebouwd uit intern reversibele processen, niet noodzakelijk extern reversibel)

{ glijdingspel: (werkfluidum ondergaat geen drukverval in buizen)
expansie/compressie gebeurt ~~op~~ op quasi-evenwichtige manier
goed gesloten buizen die de componenten verbinden (warmteaanvoer verwaarloosbaar)
verwaarlozen v/d ΔKE & ΔPE van werkfluidum

* Thermische efficiëntie η { - ratio gehied omlopen door cyclischecurve / gehied onder warmteadditieve proces
(T-s diagram))
- stijging gemiddelde temperatuur aan warmte toehangende
- daling gemiddelde temperatuur warmte die is verworpen

* Lucht-standaard ~~veronderstellingen~~:

1) werkfluidum = lucht (continue circulatie (te geraden hing))

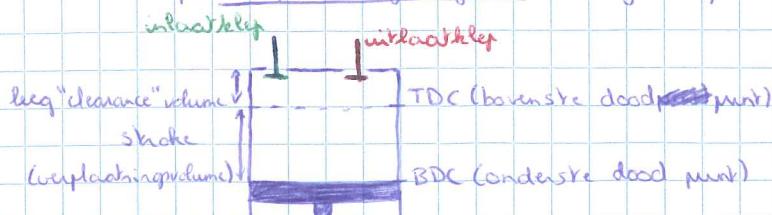
2) intern reversibele processen

3) verwarmingsproces vervangen door warmteadditieve proces v/c externe bron

4) uitlaatproces vervangen door warmteverweerpingsproces dat werkfluidum herstelt naar oorspronkelijke toestand

(5) lucht heeft constante specifieke warmte bepaald by Thermo: konde lucht-standaard veronderstelling)

~~Reciprocating engine~~ (zuiger-cylinder toets)

$$\text{compressie ratio } n = \frac{V_{\text{max}}}{V_{\text{min}}} = \frac{V_{\text{BDC}}}{V_{\text{TDC}}}$$

* gemiddelde effektieve druk MEP: fictieve druk, die indien op de zuiger werkte gedurende de gehele vermogenstag, eenzelfde totaalbedrijf W_{net} zou produceren als tydens actuele cyclus

$$MEP = \frac{W_{\text{net}}}{V_{\text{max}} - V_{\text{min}}} \quad (\text{kPa})$$

↳ parameters om verschillende reciprocating engines van gelijke ~~grootte~~ grootte te vergelijken

① Elektrische ontsteking (SI) motoren

(benzine motor met carburator voor meger lucht & brandstof/benzine)

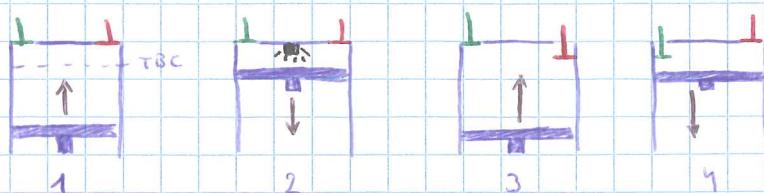
* ~~4-takt (interne verbrandings) motor (2 revolutionen v/d krukas / thermodynamische cyclus):~~

1) Compressie slag: zuiger wordt naar boven geduwd waardoor lucht-brandstof mengsel wordt samengeperst

2) Vermogensslag (expansie): ~~zuiger~~ zuiger wordt naar beneden geduwd doordat ontstekingspunt wordt afgestoken wanneer TDC bereikt, hierdoor stijgt de temperatuur & druk, de krukas gaat draaien, waardoor netto (nuttige) arbeid wordt geleverd

3) Uitlaat slag: zuiger beweegt naar beneden toe om uitlaatgassen te laten ontsnappen

4) Innameslag: vers lucht-brandstof mengsel wordt opgenomen waardoor zuiger naar beneden wordt geduwd

~~→ begrensd door de zuigervierkant~~

~~→ begrensd door de uitlaatvleugel~~

* tweedakt motor

1) Vermogensslag

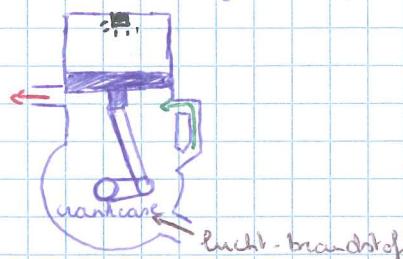
2) Compressie slag

→ uitwaarde beweging v/d zuiger zorgt voor een lichte drukverhoging v/d crankcase

→ in- & uitlaatkleppen verwijderd door openingen

↳ uitlaatopening wordt eerst blok gesteld waardoor uitlaatgassen kunnen worden verdriven, na dat daarna blockstelling inlaatopening & daardoor uitlaatgassen buiten

↳ gedeeltelijke menging lucht-brandstof & uitlaatgassen: minder efficiënt

Otto cyclus (gesloten systeem)

1 → 2 isentropische compressie

2 → 3 constante volume warmte-toevoering

3 → 4 isentropische expansie

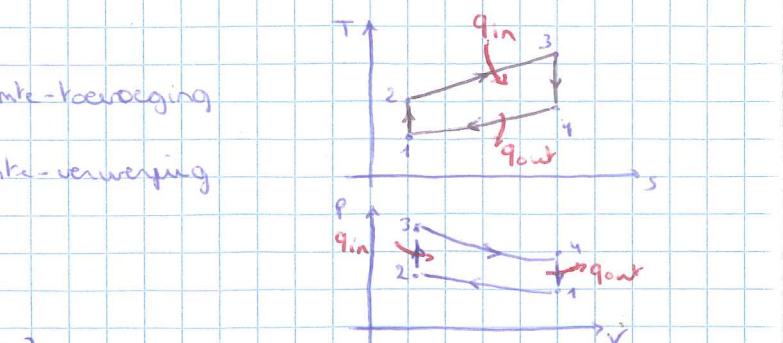
4 → 1 constante volume warmte-verwijding

$$\eta_{th, \text{Otto}} = 1 - \frac{1}{R^{k-1}}$$

$$\Delta h = (q_{in} - q_{out}) - (w_{out} - w_{in})$$

$$q_{in} = u_3 - u_2 = c_v (T_3 - T_2)$$

$$q_{out} = u_4 - u_1 = c_v (T_4 - T_1)$$

* 1 → 2 isentropisch

$$\left. \begin{array}{l} 3 \rightarrow 4 \text{ isentropisch} \\ v_2 = v_3 \\ v_4 = v_1 \end{array} \right\} \frac{T_1}{T_2} = \left(\frac{v_1}{v_2} \right)^{\frac{1}{k-1}} = \left(\frac{v_n}{v_3} \right)^{\frac{1}{k-1}} = \frac{T_4}{T_3}$$

* **spontane ontbranding**: hoge compressieverhoudingen, waardoor lucht-brandstof mengsel een hoge temperatuur kan bereiken, zodat deze voor de ontstekingspistool al wordt verbrand, gevolgd door spontane verbranding v/d rest v/h gas. dit produceert een zeer enige klank (engine knock)

↳ verbeteren η_{th} door hogere compressieverhoudingen: gelimiteerde R
↳ verbinderen kloppen v/d motor

② Compressie ontstekingsmotoren (CI)

→ zelfontbranding door samendrukken (lucht-brandstof mengsel temperatuur hoger dan spontane ontbranding)

↳ mogelijkheid tot spontane ontbranding geelimineerd omdat enkel

lucht wordt samengedrukt (diesel motor): optere R mogelijk $\Rightarrow$ efficiënter

↳ **langdurig** verbrandingsproces: brandstof bewegen warmen wijn TDC nader & tydens 1e del v/d vermogenstuig
↳ grotere ververing: in samengedrukte

tot kleinere deeltjes

waardoor

brandstofopp $\uparrow$

(meer hoge stoffen als uitlaat, slecht voor milieu)

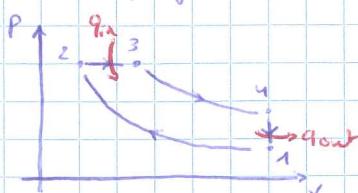
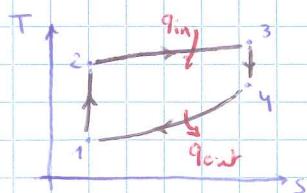
Diesel cyclus

1 → 2 isentropische compressie

2 → 3 constante druk warmte-verwarming

3 → 4 isentropische expansie

4 → 1 constante volume warmte-verwering

$$\text{* cut-off ratio } R_c = \frac{V_3}{V_2} = \frac{V_{\text{na verbranding}}}{V_{\text{voor verbranding}}}$$

$$\eta_{th, \text{Diesel}} = 1 - \frac{1}{R^{k-1}} \left(\frac{R_c^k - 1}{k(R_c - 1)} \right)$$

↳ efficiëntie v/d diesel cyclus stijgt als cut-off ratio daalt

$$\Rightarrow \eta_{th, \text{Otto}} > \eta_{th, \text{Diesel}}$$

(indienzelfde compressieverhouding)

? Stirling en Ericsson cyclus

→ geheel/totale reversibele processen

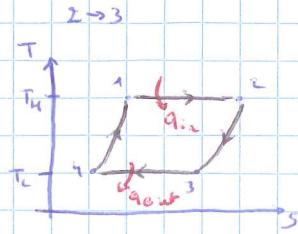
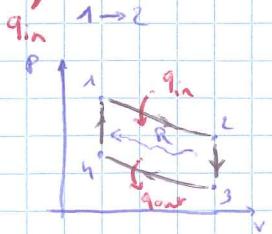
* regeneratie: warmteoverdracht naar thermisch energie-opslag tankel ($\neq$ isentropisch)

(voordel) → **extreem verbranding**: verschillende brandstofbronnen, meestijd voor verbranding, gesloten cyclus (bv zonnependel)

Stirling cyclus

↳ compleet: minder uitlaatvervuiling

- 1 → 2: isotherme expansie: warmte additie door externe bron/source
- 2 → 3: isochore regeneratie: interne warmte transfer dr. werkfluidum na regenerator
- 3 → 4: isotherme compressie: warmte verwering naa exterieur sink
- 4 → 1: isochore regeneratie: interne warmte transfer van regenerator naa werkfluidum

$$Q_{\text{net}} = 0 \Rightarrow \text{E-hoeveelheid opgeslagen regenerator v/d cyclus (2-3)}$$

= E-hoeveelheid opgenomen dr. werkfluidum (4-1)

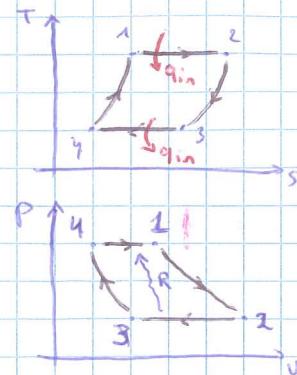
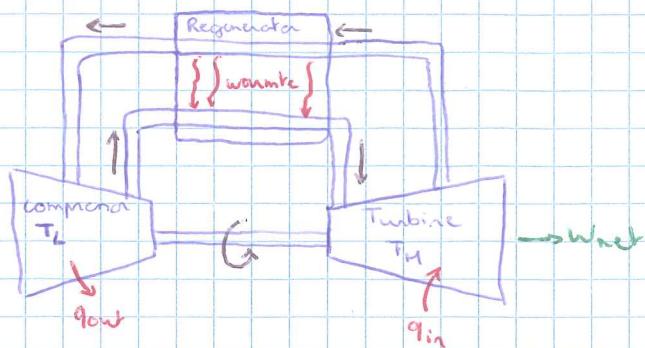
Eriksen cyclus

$1 \rightarrow 2$: isotherme expansie (turbine)

$2 \rightarrow 3$: isobare regeneratie

$3 \rightarrow 4$: isotherme compressie (compressor)

$4 \rightarrow 1$: isobare regeneratie

* Tgr cannot principle $\Rightarrow$ self-destruction efficiency has a self-destruction temperature limit:

$$\Rightarrow \eta_{th, \text{reducing}} = \eta_{th, \text{max}} = \eta_{th, \text{cannot}} = 1 - \frac{T_L}{T_H}$$

Gasturbine motoren

$\rightarrow$ meestal werkzaam via open cycle (verse lucht $\rightarrow$ uitlaatgassen)

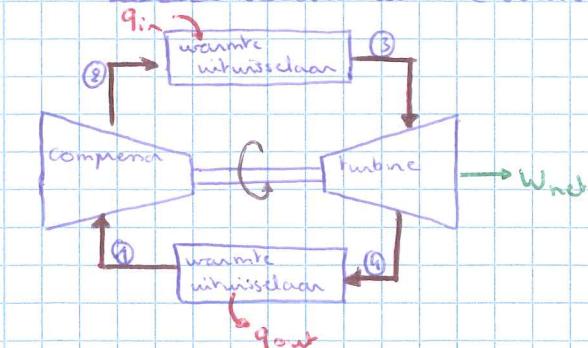
! Brayton cyclus (gesloten laring, intern reversibel)

$1 \rightarrow 2$: isentropische compressie (compressor)

$2 \rightarrow 3$: isobare warmte additie

$3 \rightarrow 4$: isentropische expansie (turbine)

$4 \rightarrow 1$: isobare warmte verwijding

$$\star \text{ druk ratio } R_p = \frac{P_2}{P_1}$$

* energiebilans ($\Delta p_{hc}, \Delta p_{pe}$ verwaarloosbaar): $(q_{in} - q_{out}) - (w_{net} - w_{in}) = R_{uit} - R_{in}$

$$a) q_{in} = R_2 - R_1 = c_p(T_2 - T_1)$$

$$b) q_{out} = R_{uit} = c_p(T_4 - T_1)$$

$$\eta_{th, \text{Brayton}} = \frac{w_{net}}{q_{in}} = 1 - \frac{q_{out}}{q_{in}} = 1 - \frac{T_1(T_4/T_1 - 1)}{T_2(T_3/T_2 - 1)}$$

$$\left\{ \frac{T_2}{T_1} = \left(\frac{P_2}{P_1} \right)^{\frac{(k-1)/k}{(k+1)/k}} = \left(\frac{P_2}{P_4} \right) = \frac{T_3}{T_4} \right\}$$

$$\Leftrightarrow \eta_{th, \text{Brayton}} = 1 - \frac{1}{R_p^{(k-1)/k}}$$

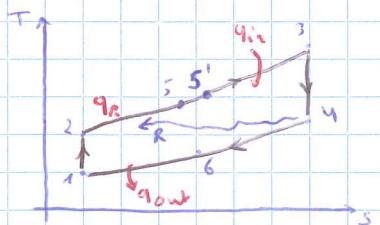
* lucht in gasturbines $\Rightarrow$ levert noodzakelijke zuurstof voor verbranding
 $\Rightarrow$ dient als houder om temperatuur v/d verschillende componenten binnen veilige limieten te houden

* verdere ontwikkeling gasturbines $\Rightarrow$ verhoogde turbine inlaat temperatuur
 ↳ ontwikkeling nieuwe materialen
 ↳ innovatieve koelingstechnieken
 → verhogen efficiëntie v/d componenten van turbomachines
 ↳ aerodynamisch met minimale verliezen
 → toegemodificaties v/d basis cyclus
 ↳ inbouwen van interkoeling, regeneratie, opverwarming (reheating)

* afwijking actuele gasturbine cyclus tot ideale Brayton cyclus
 ↳ drukverval tydens warmte toevoering & verliesping
 ↳ irreversibiliteiten $\Rightarrow$ hogere werk input naar compressor
 ↳ laagere werk output door turbine
 → rekening houden met afwijzend gedrag dmz niet-ideale efficiëntie turbine & compressor

Brayton cyclus met regeneratie

→ hoge druk-lucht afkomstig v/d compressor kan worden opgewarmd door warmteoverdracht v/d hete uitlaat gassen dmz regenstroomb warmte uitwisselen (= regenerator)
 ↳ stijging thermische efficiëntie tot regeneratie, deel energie v/d uitlaatgassen dat normaal wordt verworpen, wordt gebruikt om lucht * voor te warmen vooraleer het v/d verbrandingskamers bereikt komt

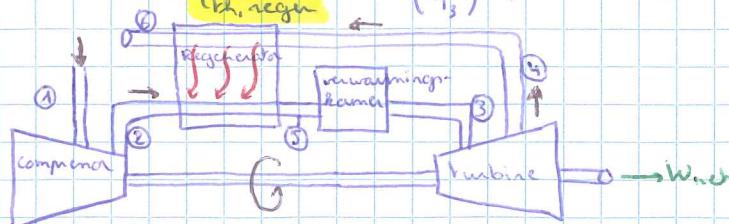

$$\begin{cases} q_{R,act} = h_5 - h_4 \\ q_{R,max} = h_{5,i} - h_2 = h_4 - h_2 \end{cases}$$

$$\text{efficiëntie } \epsilon = \frac{q_{R,act}}{q_{R,max}} = \frac{h_5 - h_2}{h_{5,i} - h_2} \quad (\text{mate waarin ideale regenerator wordt behaald})$$

$\hookrightarrow$ houdt lucht standaard veronderstellingen: $\epsilon = \frac{T_5 - T_L}{T_4 - T_L}$

$$\hookrightarrow \eta_{bh, regen} = 1 - \left(\frac{T_1}{T_3} \right)^{\frac{1}{k-1}}$$

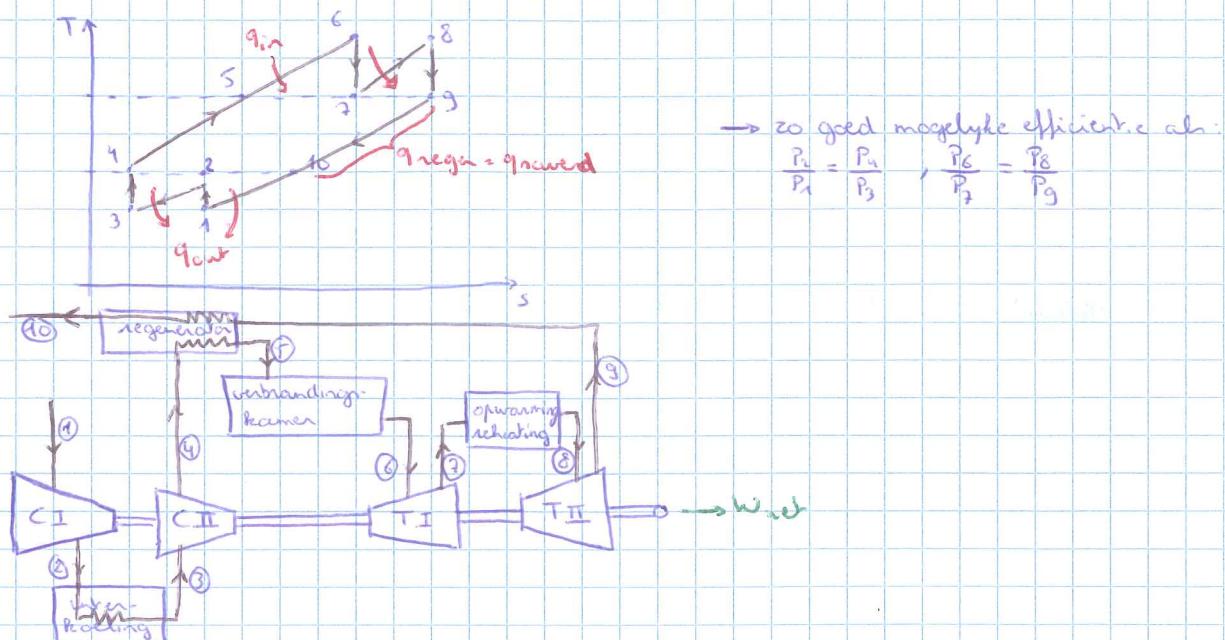

Brayton cyclus met interkoeling, opwarming & regeneratie

→ multi-stage compressie dmv interkoeling $\Rightarrow$ verlager arbeid nodig om gas samen te drukken

→ multi-stage expansie dmv reheating (opwarming) $\Rightarrow$ werk output verhogen
zonder max temperatuur te verhogen
(benaderen als isothermisch proces)

$\hookrightarrow$ steady flow expansie/compressie arbeid is proportioneel met specifiek volume(V) v/e fluidum ~~proces~~. Daarom wordt gekozen om het specifieke volume zo laag mogelijk te houden tydens compressie & zo hoog mogelijk tydens expansie

Ideale jet-aandrijfingscyclus

Gassen worden niet geëxpandiert tot omringende druk i/d turbine, maar tot een zodanige druk dat het geproduceerde vermogen door de turbine net voldoende is om de compressor & kulpmaterialen aan te drijven ($W_{net,out} = 0$)

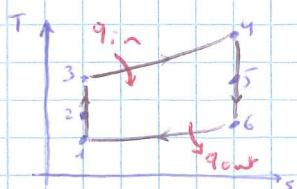
Gassen die door turbine worden uitgestoten worden versnelld door ~~een~~ relatief

hoge druk i/d nozzle om volledige stuwkracht te voorzien

(vliegweg aangegeven door versnelling fluidum in tegengetelde richting v/d beweging)

$$\hookrightarrow F = (mV)_{exit} - (mV)_{inlet} \Rightarrow Imp = F V_{vliegweg}$$

$$\text{efficiëntie v/d voortstuwing } \eta_p = \frac{\text{voortstuwend vermogen}}{\text{metheid energie input}} = \frac{Imp}{Q_{in}}$$

* P_T ~~proces~~ wanneer het verlaagt i/d diffuser

↳ lucht samengeperst i/d compressor

↳ menging met brandstof i/d verbrandingskamer (verbrandingsmed.)

↳ hoge P & T-gasen gedurende geëxpandiert i/d turbine
om voldoende vermogen te genereren om compressor e.a.
aan te drijven

↳ gassen geëxpandiert tot omringende druk
i/d nozzle & relatieve motor ale hoge snelheid

→ modificaties:
- kubofan = ventilator stuurt grote hoeveelheid lucht langs buizen rond de motor, ventilator uitlaat hogere snelheid
 $\hookrightarrow$ verbeteren voortstuwing

- afterburner = tussen turbine & nozzle, extra brandstof toevoegen bij nood aan voortstuwing

- ramjet = geen compressor/turbine, hoge snelheidsvaartstuwing

- scramjet = ramjet bij supersonische snelheden

- rocket = vaste / vloeistof brandstof reageren met oxidator i/d verbrandingskamer

Energie (= beschikbare energie) $\Rightarrow$ eigenschap: waarde verandert enkel als toestand wijkt

$\rightarrow$ (nuttige) arbeid potentiaal v/c systeem: tijdens reversibele proces v/c gespecificeerde begin/toestand tot omgevingstoestand (thermodynamisch evenwicht met omgeving = dode toestand) levert systeem de maximaal mogelijke arbeid

- * directe omgeving is het gedelte dat wordt beïnvloed gedurende proces
- * mechanische energie kan omgezet worden tot arbeid (volledig)

$$\begin{aligned} - X_{ke} &= p_e = \frac{v_e}{z} \\ - X_{pe} &= p_e = g z \end{aligned}$$

* Omgaungsarbeid (arbeid door of tegen de omgeving gedurende proces) = $W_{sum} = P_0(V_2 - V_1)$

* Nuttige arbeid: $W_n = W - W_{sum}$

$\hookrightarrow$ reversibele arbeid $W_{rev} =$ maximale hoeveelheid (nuttige) arbeid ~~die~~ geproduceerd / minimale arbeid geleerd wanneer systeem en proces ondergaat van begin-naar eindtoestand

* Irreversibiliteit $I = W_{rev,out} - W_{rev,in} / I = W_{rev,in} - W_{rev,out}$

$\hookrightarrow$ efficiëntie v/c toestel maximaliseren door irreversibiliteit ervan te verlagen

Efficiëntie v/d 2^e wet RT

$$\eta_{II} = \frac{\eta_{th}}{\eta_{th,new}} = \frac{W_n}{W_{new}} = \frac{\text{herstelde energie}}{\text{verbruikte energie}} = 1 - \frac{\text{vernietige energie}}{\text{gebruikte energie}}$$

Verandering van energie v/c systeem (thermo-mechanisch)

Vaste massa: ~~gesloten~~ gesloten systeem (nonflow)

$$\begin{aligned} \phi &= (u - u_0) + P(V - V_0) - T_0(S - S_0) + \frac{v^2}{2} + gz \\ &= (e - e_0) + P(V - V_0) - T_0(S - S_0) \end{aligned}$$

$\Rightarrow$ energieverandering = $\Delta\phi = \Delta u + P\Delta V - T_0\Delta S + \frac{1}{2}\Delta v^2 + g\Delta z$

$\hookrightarrow \Delta u \geq 0$

[Flow/Stream]

$$\begin{aligned} \Psi &= (h - h_0) - T_0(S - S_0) + \frac{v^2}{2} + gz \quad (X_{flowing fluid} = X_{nonflowing fluid} + X_{flow}) \\ &= (u - u_0) + P(V - V_0) - T_0(S - S_0) + \frac{v^2}{2} + gz + (P_0 - P)V \\ &\Rightarrow \text{energieverandering } \Delta\Psi \end{aligned}$$

Energie Transfer

① Warmte: $X = \frac{1-T_0}{T} Q$

$\hookrightarrow$ ongeorganiseerde energie $\Rightarrow$ slechts een deel kan worden omgezet tot arbeid

② Arbeid: $X_{work} = \begin{cases} W - W_{sum} & (\text{omgaungsarbeid}) \\ W & (\text{andere vorm v/c arbeid}) \end{cases}$

③ Massa (proporioneel met energie, exergie & entropie)

$$X_{mass} = m\Psi$$

Daling van energie-principe

Energie uit gesloten systeem daalt gedurende proces (constant indien reversibel)

$\Rightarrow$ energie vernietiging = entropie gegenereerd (door irreversibiliteiten)

$$X_{\text{destroyed}} = T_0 \Delta S_{\text{gen}} \geq 0$$

$$\begin{cases} >0 & \text{irreversibel proces} \\ =0 & \text{reversibel} \\ <0 & \text{onmogelijk} \end{cases}$$

Exergiebalans ΔX_{system}

$$\Delta X_{\text{system}} = X_{\text{in}} - X_{\text{out}} - X_{\text{destroyed}}$$